

Új énekeskönyvből énekelni a régi istendicséretet

A svájci német evangéliumi református egyházak liturgia- és énekeskönyv-újítási törekvéséből merített tapasztalatok

ÚJ MÓDON ÉNEKELNI A RÉGI ISTENDICSÉRETET

KURT MARTI, a jól ismert teológus, író és egyháziének-költő kezdettől fogva figyelmes és kritikus kortársként volt jelen a közéletben, és jól értett ahhoz, hogy pontos megfogalmazásokkal, röviden és tömören mutasson rá a problémákra. Az „Erzählgedichten“-ben („Mesélő költemények“, 1999) az új egyházi énekeskönyvek megjelenését a szociálpolitikai kontextus változásához köti:

laudate dominum [1. j.]

*a hatvanas években / a baloldaliak / kiléptek az egyházból
mert az számukra túl jobboldali volt*

*a hetvenes években / a jobboldaliak / léptek ki az egyházból
mert az számukra túl baloldali volt*

*a nyolcvanas években / a túloldalt keresők /léptek ki
mert számukra az egyház túl ezoldali volt*

a kilencvenes években / az egyházak /új énekeskönyvekkel
szólaltatták meg a régi istendicséretet.*

*a költő a Németországban, Svájcban és Luxemburgban megjelent új német nyelvű katolikus és evangélikus énekeskönyvekre céloz

A vers mondanivalójának a kulcsa a negyedik versszakban van: a különböző trendek között, egy változó élettérben [2. j.] az egyházak *új énekeskönyvekkel a régi istendicséretet szólaltatják meg*. Ezt teljesen pozitívan kell értenünk: a régi korokból megőrzött, az Ó- és Újszövetségből született istendicséret újra felcsendül. Az évszázadok folyamán napjainkig összegyűjtött énekkincset továbbadják. [3. j.] Ehhez természetesen számos a napjainkban keletkezett szöveg és dallam is hozzátartozik. Minden énekeskönyv az idő és a hittörténet egy-egy darabját tükrözi. [4. j.] Ez változik nemzedékről nemzedékre, napjainkban már hibrid mértékűre felgyorsulva.

Minden énekeskönyv gazdagítja a *kollektív emlékezetet*. Ebből következik, hogy az egyházi énekeskönyvek kiemelt módon *kegyhelyei és emlékelyei* a kereszténységnek. [5. j.] Az énekeskönyv *a Biblia mellett a keresztény gyülekezet legfontosabb könyve*. Aki vasárnap templomba megy, kézbe veszi még akkor is, ha nem énekel belőle. Benne van a gyülekezet számára érvényes istentiszteleti rend (szereposztás), és egy énekkészlet, amely előfeltétele a közös éneklésnek. Az éneklésben hallhatóvá, azaz érdemben megtapasztalhatóvá válik a közösség. Az istentiszteleti éneklésben a keresztény közösség érzékelhetően van jelen. [6. j.]

Mostani előadásom a 2004-es pápai előadáshoz kapcsolódik, ezért a németajkú Svájc evangéliumi református egyházainak liturgiátörténetéhez kapcsolódó részeket itt nem ismételtem meg. [7. j] Inkább a következő három kiemelt témakörre összpontosítok:

I. Református liturgia / A németajkú Svájc evangéliumi református egyházainak liturgiája

II. A Református Énekeskönyv bevezetése 1998 óta / Óvintézkedések és segédeszközök az énekeskönyvvel és a liturgiával való foglalkozáshoz

III. Zsoltárok az 1998-as Református Énekeskönyvben / A repertoár megerősítése és a zsoltárénekek sokoldalú alkalmazása

I.

Református liturgia

A német Svájc evangéliumi református egyházainak Liturgiája

Az 1998-as Református Énekeskönyv (rövidítve: RG = Reformiertes Gesangbuch) előkészítési munkálatait két, az egyházak által megbízott munkacsoport végezte:

1. A teljes szövegrészt az olvasott zsoltárokkal, a bibliai bevezetőszövegekkel a rubrikákhoz, az istentisztelet-keretekkel, a négy napszaki imával és az egész RG-ben szétszórta ima- és elmélkedésszövegekkel, a németajkú Svájci Liturgiabizottság dolgozta ki. [8. j]
2. Az énekek kiválasztását és feldolgozását a (szakemberekből álló) *Kis Bizottság* végezte, és terjesztette fokozatosan a 18 kantoni egyház küldötteiből álló *Nagy Bizottság* elé.

A két komponens (szöveg és ének) összedolgozását a két bizottságból kiválasztott munkacsoport végezte. Az énekeskönyvet, az *«Istentiszteletet»*, mint valami Cantus firmus vagy vezérmotívum kapcsolja össze; ez megtalálható mind a hat fejezetben:

AZ RG FELÉPÍTÉSE: Istentisztelet a Bibliában	TARTALOM: Zsoltárok és énekek sokrétű választékban: ének-zsoltárok/zsoltárénekek, kantikumok, választos versek, antifónák, responzóriumok, kánonok, szabad formák, olvasott zsoltárok
Istentisztelet a gyülekezetben	A református liturgia alapvető részei / RG 150–153 és ezekhez válogatott szövegek és énekek
Istentisztelet az év ciklusában	Énekek és szövegek az év keresztény ünnepeire és ünnepi időszakaira
Istentisztelet a nap ciklusában	A református napi imák alapformái: reggeli, déli, esti és éjszakai imák, kiegészítve megfelelő énekekkel és szövegekkel gyülekezetek, csoportok, egyének számára
Istentisztelet az élet ciklusában	Énekek és szövegek különböző élethelyzetekhez
Istentisztelet a világban	Énekek és szövegek a «Nagy Finale» -ra való tekintettel: <i>Az eljövendő Mennycsárda köszönti a Földet, amikor a Szeretet megváltoztatja az Életet</i> (RG 867, 5)

AZ ISTENTISZTELET FOGALMÁRÓL

Az RG előszavában, használati utasítás gyanánt ez áll: Az «Istentiszteletet» ebben az összefüggésben a maga teljességében értjük, mint egy közös elhordozottságot Isten közelsége által, és mint igényt az Isten Országára iránt az élet minden körülményei közt, a végső reményig. Az RG kitágított értelemben vett istentiszteleti könyv. A keresztény istentisztelet egyrészt a hitnek a Szentírásban megjelölt alapvető helyzeteire vonatkozik. Másrészt tapasztalataink által az év, a nap és az élet ciklusának a jelenben megélt helyzeteibe vezet. Ennek a két iránynak megfelelően kapta az énekeskönyv hat fejezete a megfelelő címet: «Istentisztelet a Bibliában», «Istentisztelet a gyülekezetben», «Istentisztelet az év ciklusában», «Istentisztelet a nap ciklusában», «Istentisztelet az élet ciklusában», «Istentisztelet a világban». (RG, 8 ooldal)

AZ ÉNEKESKÖNYV FUNKCIÓJA: «A GYÜLEKEZET SZEREPKÖNYVE»

Az előszóban tovább ez áll – figyelmeztetve a gyülekezetet arra, hogy szerepének tudatában kell énekelve, imádkozva és odahallgatva ünnepelnie [9 j.]:

Az RG a gyülekezet szerepkönyve. A gyülekezet részvételét az istentiszteleti cselekményben növelni lehet a szerepek értelmes felosztásával: például a zsoltárok felolvasása két csoportra osztással (I/II), vagy úgy, hogy egy hang (I) váltakozik az egész gyülekezettel (II). Ugyanígy lehet egy egész sor éneket és zenébe ültetett igehelyet váltakozva énekelni, egy hang (vagy hangcsoport) a gyülekezettel szemben ... (RG, 9 oldal ff.)

A «KÖR» (CIKLUS) METAFORÁJÁNAK ISMÉTLÉSÉRŐL

Jahreskreis, Tageskreis, Lebenskreis (az év, a nap, az élet ciklusa, „köre“). Amikor ezek a fogalmak szóba kerültek, felmerült annak a kérdése, hogy nem fognak féreérthető módon a távolkeleti gondolkodásra jellemző ciklikus felfogásra utalni: örökké ismétlődő körforgások, és azok mindig azonos ismétlése; vagy egy spirál formában elképzelt, mindig mélyebbre ható meditáció, ami szöges ellentétben áll a zsidókeresztény felfogásban élő, lineárisan haladó üdvtörténettel. Ilyen kételyek már Kurt Marti egyik a németországi evangélikusok által erősen vitatott versével kapcsolatban is felmerültek:

1. In uns kreist das Leben,
das uns Gott gegeben,
kreist als *Stirb und Werde* [10. j]
dieser Erde.

5. Schön im *Stirb und Werde*
kreist die Mutter Erde,
trägt, was ihr gegeben:
Gottes Leben.

1. **Kering** bennünk az élet
amelyet Isten adott,
kering, mint e föld törvénye:
„Halj meg és légy.“

5. „Halj meg és légy“, csak szépen
kering az Anyaföld,
hordjátok, amit adott nektek:
Isten életét.

A **kering** szó és a Goethe-idézet, **Halj meg és légy**, heves vitáknak adott helyet. Amikor kérdőre vonták, Kurt Marti gyakorlatiasan gondolkodó keresztényként ezt felelte: *A természetben minden körforgásban történik (a recycling szó nem véletlenül lett olyan fontos!). Hogy ezen felül a természetnek a maga összességében van egy története, amelyet nem lehet egyszerűen ciklikusan értelmezni, az számomra magátólértetődő.* [11. j]

AZ RG REPERTOÁRJÁRÓL

A svájci liturgikus bizottság nagyon kreatív volt. Abban a törekvésében, hogy egy minden tagesgyház számára elfogadható istentiszteleti formát találjon, a hatvanas évek közepe óta bevált „zürichi liturgiát” [12. j] kis adaptációkkal négy változatban integrálta az énekeskönyve (természetesen a tagesgyházak beleegyezésével). Ezek az „istentisztelet-vázak” az általánosnak számító („archetipikus”) öt mozzanatra épülnek: GYÜLEKEZÉS – IMÁDÁS – IGEHÍRDETÉS – KÖNYÖRGÉS – ELBOCSÁTÁS, amelyeket szükség szerint *igehírdető*-, *bűnbánati*-, *keresztelő*-, vagy *úrvacsorás*-istentiszteletként lehet pontosabban megnevezni. Az alapvázakat úgy kell tekinteni, mint felhívást az alkalomnak megfelelő liturgikus-zenei kialakításra.

A.	RG 150	prédikációs istentisztelet alapváza
	RG 151	keresztelővel egybekötött prédikációs istentisztelet váza
	RG 152	bűntánati részt tartalmazó prédikációs istentisztelet
B.	RG 153	úrvacsorás istentisztelet
C.	ima	szóbeli ima: olvasott zsoltárok, imák, elmélkedési szövegek. énekelt ima: zsoltárénekek, énekek, kánonok, antifónák, akklamációk
	RG 555–646	istentisztelet a nap ciklusában négy napszaki imával
	RG 555	reggeli ima
	RG 583	déli ima
	RG 586	esti ima
	RG 610	éjszakai ima
	RG 624–646	asztali imák (szóban vagy énekelve)

A napi ciklus imái esetében a vázak helyett teljesen kidolgozott modellek állnak konkrét javaslatokkal a reggeli, déli, esti és éjszakai imához, amelyeket otthon, összejöveteleken vagy csoportban lehet végezni. Alkalmanként nagyobb és ünnepélyesebb istentiszteletet is lehet alakítani ezekből, liturgus, felolvasó(k), előénekes(ek), énekkar bevonásával, ami természetesen nagyobb felkészülést igényel. A napközi imaórák kézenfekvő lehetőségeket nyújtanak rendszeres ökumenikus imaórák szervezésére.

KG	Das Stundengebet	RG	Gottesdienst im Tageskreis
258	Stundengebet / Einführung in die Tagzeitenliturgie	S. 670	Kurz gefasste Einführung in den Gottesdienst im Tageskreis
259	Aufbau der Laudes und Vesper		
260–267	Laudes am Sonntag	555	Morgengebet
	556–582		Gesänge und Lesetexte zu Morgen
	583		Mittagsgebet
	584–585		Gesänge zum Mittagsgebet
268–282	Vesper am Sonntag	586	Abendgebet
	587– 609		Gesänge und Lesetexte zum Abend

283–290	Komplet am Sonntag	610	Nachtgebet
	611–623		Gesänge und Lesetexte zur Nacht
	624		Bei Tisch
291	Die Andacht		
317	Laudes im Advent		
318–322	Vesper im Advent		
361	Laudes in der Weihnachtszeit		
362–367	Vesper in der Weihnachtszeit		
397	Laudes in der Fastenzeit		
398–402	Vesper in der Fastenzeit		
420	Trauermette Karfreitag / Karsamstag		
459	Laudes in der Osterzeit		
460–465	Vesper in der Osterzeit		
487–491	Vesper an Pfingsten		
	1–149 >		Gottesdienst in der Bibel / Psalmen
605–653	Gebete / Lieder der Bibel:		und andere biblischen Gesänge
605	Einführung in die Psalmen	S. 54 >	Einführg. <i>Gottesdienst in der Bibel</i>
606–637	Psalmen für Gemeindepsalmodie	4–102 >	Psalmlieder u. Spruchvertonungen
638–649	Ps mit Melodien im Cationale (13. j)		1–3, 103–105 Cantica: <i>Magnificat, Nunc dimittis</i>
650	Lobgesang Dan 3	106–146 >	Lesepsalmen (I / II)
651–652	Neue Psalmdichtungen	147–149 >	Lobgesänge des Jona, der 3 Männer
653	Hinweise auf Cantica / Hymnen		im Feuerofen und der Hanna
	im KG	S. 1100 >	Liste der Leitverse
769–773	Vesper an Marienfesten		–
792–796	Vesper an Heiligenfesten		–

AZ «ÚT» ÉS «TÉR» METAFORÁK

Kvantumugrás az istentisztelet és gyülekezeti ének megértésében

A berni himnológus és liturgiátörténész Andreas Marti húsz évvel ezelőtt *kvantumugrás-szerű fejlődést ért el a németajkú evangélikus és evangéliumi református liturgiákban, és ami még érdekesebb, ezzel szinte egyidőben a luteránus és egyesült egyházaknál is, alig maradvány a svájci reformátusok mögött.* [14 j.] Ezt a kvantumugrást akkor értjük jól, ha a svájci német református prédikációs istentiszteletet vesszük alapul. A múlt század hatvanas éveinek derekáig egy református istentisztelet alapvetően a prédikációból állt, amelyet megelőzött és követett egy-egy gyülekezeti ének és egy-egy ima. A berni reformátusok még ma sem istentiszteletre, hanem „prédikációra“ mennek vasárnap.

A zürichi liturgikus bizottság, amelyhez annakidején három zenész is tartozott: Adolf Brunner zeneszerző [15. j], Edwin Nievergelt (1917–2010) egyházzenesész és Walter Tappolet, [16. j], a zürichi szinódus felhívására felvázolt egy «istentiszteleti rendet», amelyet a gyülekezetekben való megfelelő kipróbálás után 1967-ben hivatalosan bevezettek. A bizonyos „kvantumugrás“ abban a felismerésben állt, hogy az istentisztelet öt alapmozzanata:

GYÜLEKEZÉS – IMÁDÁS – IGEHÍRDETÉS – KÖNYÖRGÉS – ELBOCSÁTÁS, egy világos dinamikát és egy bizonyos szimmetriát kölcsönöz az istentiszteletnek. A konvergens gyülekezésnek ellentéte a szétszóródást jelző elbocsátás; a prédikáció előtti imádás az emberek Isten felé fordulását jelképezi, míg a prédikáció utáni könyörgés Isten tekintetét hivatott az emberek és a világ felé fordítani. A középső helyen áll az igehirdetés, amely a két mozgási irány között hidat képez: hallásunkat Isten felé fordítjuk, hogy befogadjuk az Igét mint vigasztalást és útmutatást. [17. j]

A feljebb leírt felfogás az istentiszteletről hathatósan befolyásolja az istentisztelet tervezését és megformálását: az egyes elemek már nem összefüggés nélkül állnak egymás mellett, hanem összefüggően sorakoznak fel a GYÜLEKEZÉS és az ELBOCSÁTÁS között. Az öt mozzanat egymásra épül, a beszélt, hangszeren előadott és énekelt részek mintegy összefüggési hálónak szövednek, vagy méginkább, egy lépésről lépésre, izgalmasan felépített úttá állnak össze. A legjobb visszajelzések a gyülekezetből valahogy így szóltak: „Ma minden olyan jól összeillett, olyan érdekes volt – talán a zenész és a liturgiát vezető tiszteletes ma nagyon pontosan egyeztettek egymással?”

Az istentiszteletnek „útként” való felfogása mellett német és francia nyelvű országokban megjelent a liturgia egy másik felfogása, mint „tér”. Ennek legjobb mintája a Taizé-i istentisztelet, ahol a rövid, gyorsan megtanulható, ismételt énekek egy hang- és meditációs teret hoznak létre. Tér-típusú istentiszteletek formáját ölthetik például a nők részére tartott istentiszteletek, amelyek lefolyása lehet a következő: «1. Megérkezni és találkozni. 2. Megtisztítani és felemelni. 3. Megtapasztalni és megerősödni. 4. Megosztani és kapcsolatban lenni. 5. Megáldani és elbocsátani.» [18. j]

Andreas Martinak feltűnt, hogy a részletek felvázolásánál az ilyen istentiszteleteknél milyen sok fogalom utalt a körre, a térbeli felfogásra; az istentisztelet így sokkal kevésbé jelent meg lineáris útként, hanem sokkal inkább egy térként, amelybe az emberek megérkeznek, ahol önmagukra találhatnak, ahol önmaguknak és másoknak teret adnak, és ahol üdvösséget és gyógyulást tapasztalnak. Van mozgás, csakhogy az nem egyenes vonalban, hanem inkább kör vagy spirál alakban halad. A teret nem céltudatosan járják át, hanem a térben egyszerre van helyben állás, állapot és történet. [19. j]

Miért osztom meg ezt Önökkel? Mert fontos, hogy amikor énekeskönyvet tervezünk, akkor a liturgikus vonatkozásokban is kreatív és kritikus továbbgondolást gyakoroljunk. Tehát gondolnunk kell az „út” és a „tér” fogalmak közt feszülő ellentétre. A liturgikus- és énekeskönyv-tervezésben sok különböző tapasztalat és szempont kerül felszínre, és ütközik egymással. [20. j] Élethű előadásában Marti konkrét példákkal mutatja be, milyen zene, milyen énekformák képviselik jobban az «út» vagy a «tér» felfogást, és arra buzdít, hogy fokozott érzékenységgel figyeljünk a különböző zenei formák, műfajok, és felfogások meghatározó erejére, hogy az istentisztelet hangulatát és belső feszültségét ne a véletlen határozza meg. [21. j]

II.
A Református Énekeskönyv bevezetése 1998-ban
Óvintézkedések és segédeszközök
az énekeskönyvvel és a liturgiával való foglalkozáshoz

Közvetlenül az RG megjelenése után egy idős beteg hívott fel, aki a Zürich melletti Zollikerberg helység Neumünster kórházában feküdt. A kilencven éves beteg boldogan ecsetelte észrevételeit az éppen kézbe vett énekeskönyvről:

A kórházi lelkésztől kaptam születésnapomra. És ma átnéztem A-tól Z-ig. És meg kell alapítsam, hogy ez nem pusztán egy énekeskönyv. Ebben sokkal több van, és mindenki megtalálja benne pontosan azt, amire most van szüksége! Minden fejezet elé bibliai vezérszövegek vannak besúrva – felhívás, hogy a Bibliát olvassuk és róla gondolkodjunk. Vannak szövegek és énekek kifejezetten az istentisztelethez – ez egy istentiszteleti könyv! Van benne sok szöveg és ének az egyházi év ünnepi időszakaira! Vannak benne kánonok és énekek több nyelven, még tájnyelven is – ez egy kicsiknek és nagyoknak egyaránt szóló könyv. Vannak benne imák és énekek a négy napszakra, sőt még kisebb liturgiák is a reggeli, déli, esti és éjszakai imához! És akadnak benne szövegek és énekek az életben előforduló mindeféle alkalmakra – ez nem pusztán egy énekeskönyv. Ez egy életkönyv!

Ez a reakció a gyülekezet részéről igazi sikerélmény volt számunkra, és később még sokszor átélhettük. Hogyan készítettük elő és kísértük figyelemmel az énekeskönyv fogadtatását? Itt következik egy felsorolása azoknak a kulcsszavaknak, amelyeket beszélgetésben szívesen közelebből is megvilágítottok. Néhány kiadvány megtekinthető a könyves asztalon.

1. **Nyílt kommunikáció a közvéleménnyel** párhuzamosan az énekeskönyvvel való munkával, két újság, a NEUES SINGEN IN DER KIRCHE, és a MUSIK UND GOTTESDIENST, Svájci Egyházzenei Szövetség és a Református Egyházzenei Egyesületek sajtóorgánuma a hasábjain. Elmélyültebb tanulmányokat más sajtótermékekben is közöltünk, mindenek előtt Prof. Dr. A. Marti.
2. **Korai eltervezése és kidolgozása a hangszeres kísérőkiadványoknak** a Svájci Egyházzenei Szövetséggel együttműködve: orgonakíséretes könyv pedál-szólammal; manualiter kíséretes könyv billentyűs hangszerekre; intonációs könyv orgonára vagy zongorára; bővített kíséretes könyv intonációkkal, transzponált tételekkel, etc.
3. **Kiegészítő kiadványok:**
 - *Ökumenikus énekfűzet temetésekhez*, Freiburg Schweiz, Basel, Zürich 2001.
 - *Rise up*, Ökumenikus énekeskönyv fiataloknak, Luzern, Basel, Zürich 2002/⁴2009.
 - *Ökumenikus Ének- és Imakönyv a svájci hadsereg számára*, Bern 2007.
4. **A Svájci Egyházzenei Szövetség kórusfűzetei:** Kórusfűzet '98 a közös énekekhez (SKGB + SKMV); Kórusfűzet 2000: Zsoltárok (SKGB + SKMV); Genfi zsoltárok 1 (2004); Genfi zsoltárok 2 (2006); Genfi zsoltárok 3 (2008); Kórustételek a *Rise up* ifjúsági énekeskönyvhöz (2010 és 2012).

5. **Kiadványok a gyülekezeti szolgálattevők** (lelkészek, orgonisták, kórusvezetők, katekéták) részére.

- A. MARTI: *Singen Feiern, Glauben. Hymnologisches, Liturgisches und Theologisches z. Gesangbuch der Evangelisch-ref. Kirchen der deutschsprachigen Schweiz*, [Ének, ünnep, hit. Himnológiai, liturgiai és teológiai megfontolások a svájci német evangéliumi református egyházak énekeskönyvéről.] Basel 2001.
- E. WYSS-JENNY, *Mit Kindern singen* [Gyermekekkel énekelni], Werkstatt GottesDienst 4, mit CD, Zürich 1998.
- M. OTT, *Bewegte Botschaft*, [Mozgásba hozó hír], CD-vel, Zürich 1998 (2. Auflagen).
- P. E. BERNOULLI/G. LEHMANN/H. J. STEFAN, *Singend durch die Festzeiten* [Áténekelve az ünnepi időket], Werkstatt GottesDienst 5, Zürich 1998.
- H. J. STEFAN/W. WIESLI (Hg.): Munkát segítő kiadványok a KG, RG,CG énekeskönyvekhez:
 - 1. Munkafüzet CD-vel: *Vielfalt der Formen* [A formák sokfélesége], Gossau/Basel/Zürich 1998.
 - 2. Munkafüzet CD-vel: *Wege zum Lied* [Az énekhez vezető utak] . Gossau/Basel/Zürich 1999.
 - 3. Munkafüzet CD-vel: *Psalmen* [Zsoltárok], Gossau/Basel/Zürich 2000.
 - 4. Munkafüzet CD-vel.: *Innehalten im Tageskreis* [Megállni a nap ciklusában]. Gossau/Basel/Zürich 2001.
- P. E. Bernoulli, Chr. Esser, A. Marti, D. Schmid, H. J. Stefan, H. Ulrich, W. Wiesli, Ökumenischer Lieder-Kommentar zum KG, RG, CG, [Ökumenikus ének-kommentár] Freiburg Schweiz/Basel/Zürich, 2001–2009 (drei Ringordner mit wissenschaftlich fundierten Kommentaren zu allen gemeinsamen Kirchenliedern).
- Zum RG: <http://liturgiekommission2.web.chaeschli.ch/das-reformierte-gesangbuch>
- Zum KG: www.kirchengesangbuch.ch/
- Internetes honlap: www.liturgiekommission.ch/gesangbuch
- Digitális énekeskönyvek: <http://www.kirchengesangbuch.ch/index.php?na=0,1,5,0,d>
- Kiképzés és továbbképzés az egyházban tevékenykedő lelkészek, orgonisták, kórusvezetők, etc._részére
- Kurzusok, bemutató programok a tágabb közönség részére

6. **Német egyházi énekeskönyveket** (EG, RG, KG, CG, MG, EM etc) **ismertető írások**

- J. HENKYS, G. HAHN u.a., *Liederkunde zum EG*, bisher 17 Hefte, Göttingen 2000–2012.
- M. RÖSSLER, *Liedermacher im Gesangbuch. Liedgeschichte in Lebensbildern*, Stuttgart 2001.
- HJ. BECKER u.a., *Geistliches Wunderhorn, Große deutsche Kirchenlieder*, München ²2003.
- H. Riehm, *Das Kirchenlied am Anfang des 21. Jh. in den evangelischen und katholischen Gesangbüchern des deutschen Sprachbereichs*, Tübingen 2004.
- K. CHR. THUST: *Die Lieder des EG, Kommentar zu Entstehung*, Bd.1, Kassel 2012.

III.

Zsoltárok az RG 1998-ban

A zsoltárénekek gyarapítása és formai sokféleségének kiterjesztése

... parquoy quand nous aurons bien circuy par tout pour chercher cà et là nous ne trouverons meilleures chansons ne plus propres pour ce faire, que les Pseaumes de David, lesquelz le saint Esprit luy a dictz et faitz. Et pourtant, quand nous les chantons, nous sommes certains que Dieu nous met en la bouche les parolles, comme si lui-mesmes chantoit en nous pour exalter sa gloire. Parquoy Chrysostome exhorte tant hommes que femmes et petis enfans, de saccoustumer à les chanter, afin que cela soit comme une meditation pour s'associer à la compagnie des Anges.

...Ezért bármennyit is forgolódkhatunk keresve itt és ott, nem fogunk találni jobb és alkalmasabb énekeket, mint Dávid zsoltárait, amelyeket a Szentlélek neki mondott és készített. Amikor tehát ezeket énekeljük, biztosak vagyunk, hogy Isten teszi a szájunkba a szavakat, mintha ő maga énekelne bennünk, hogy magasztalja saját dicsőségét. Ezért biztat Chrysostomos férfiakat, nőket és kisgyermeket egyaránt, hogy részokjanak éneklésükre, hogy az olyan legyen mint egy áhítat, amely által az angyalok társaságához csatlakoznak. [1.]

FELHÍVÁS A HUGENOTTA ZSOLTÁROK VISSZAÁLLÍTÁSÁRA

Ez a kiáltványszerű részlet az elős genfi ima- és énekeskönyv, *La Forme des Prières et chantz ecclesiasti/=ques* (1542/43) [2. j] előszavából fiatal koromban akadt először a kezembe lerövidített formában a *Psalmen, Lobgesänge und geistliche Lieder* (Kol 3,16) című, nyolc énekfüzetből álló sorozat első címlapján. [3. j] Ez a sorozat 1944-1946-ban jelent meg, abban az időben, amikor az úgy nevezett *Próbakötet* (1941) a gyülekezeteket a Református Énekeskönyv (Reformiertes Kirchengesangbuch = RKG, 1952) megjelenésére készítette fel. Az énekfüzetek további impulzusokat adtak a templomban, az iskolában és az otthon való éneklés előmozdításához. [4. j] Az első három füzetben verses zsoltárokat találunk genfi dallamokra alkalmazva, két és három szólamra, énekhangon vagy hangszerrel előadható letétben, három bázeli zenész asszony: INA LOHR, TRUDI SUTTER, és LILI WIERUSZOWSKI tollából. Az 5, 8, 22, 121 és 126 zsoltároknak a genfi zsoltároskönyv dallamaira újonnan alkalmazott szövegei W. VISCHER, [5. j] ószövetségi szakértőtől származtak, a 107. zsoltár L. WIERUSZOWSKI-tól (lásd a kottát az utolsó lapon). Ennek a hat zsoltáréneknek a feldolgozása bizonyára nem hasonlítható a hollandiai Liedsalter-hez (Zsoltárénekeskönyv, 1950-1973). Mégis az akkori helyzetben egy figyelemre méltó úttörő kísérletnek számított.

A ZSOLTÁROK JELENTŐSÉGE

Kálvin 1542-es énekeskönyvének előszava mellett még más emlékem is van a 20. században növekvő érdeklődésről a zsoltárok iránt: 1931-ben Zürichben megjelent egy különkiadása a teljes Jorissen-Zsoltároskönyvnek. [7. j] A második világháború alatt megjelent a *Das Kleine Psalmenbuch* (Kis zsoltároskönyv, 1940) [8. j] és a *Probeband* (Próbakötet, 1941).

A váltás a *Probeband*-ról a *Reformierter Kirchengesangbuch*-ra 1952-ben történt, a háborút követő első időkben. Kézenfekvő, hogy a zsoltárok azokban a kritikus években sok keresőt újra megszólítottak, hiszen emberemlékezet óta az összeomlás és a krízis idején tudtak a zsoltárok leginkább [9. j.] *minden fájdalmat, szomorúságot, félelmet, kétségbeesést, reményt, gondot, szorongást, [...] életközeli módon jelenvalóvá tenni.* [Kálvin] [10. j]

A ZSOLTÁROK FEJEZETÉNEK FOKOZATOS KITERJESZTÉSE

A svájci református egyházak a 19. század óta sohase célozták meg a teljes énekes pszaltérium visszaállítását. [11. j] A 20. században is csak egy bizonyos számú genfi zsoltárt igyekeztek elterjeszteni. Ez a folyamat minden részében csak bizonyos ellenállással szemben tudott csak végbemenni. [12. j] A „Zsoltárok“ fejezet tehát fokozatosan gazdagodott:

- **Ph 1935, *Probeheft*: Három genfi dallam három énekszöveghez** (Ps 8, 68, 97), [13. j.] a Gloria-ének után, *Az istentisztelet kezdete* című első rubrikában.
- **Pb 1941, *Probeband*: 24 genfi dallam 24 énekszöveghez.** Hosszabb szünet után ismét nagyobb számú református zsoltárének (genfi zsoltár) került be az énekeskönyvbe, a 3. helyre a *Bevezető/Reggeli énekek* után, és a *Zsoltárok* rubrikába csoportosítva.
- **RKG 1952, *Reformiertes Kirchengesangbuch*: 27 genfi dallam 46 énekszöveghez;** 1952-től kezdve a Zsoltárok fejezet a gloria-ének utáni kiemelt helyet kapja az I. Fejezetben.
- **RG 1998, *Reformiertes Gesangbuch*: 33 genfi dallam 55 énekszöveghez,** továbbá számos „pluriform“ zsoltárének. A zsoltárrepertoárt református, evangélikus, katolikus és szabadegyházi hagyományból bővítették ki, emellett kantikumokkal, kánonokkal, natifónákkal, responzóriumokkal, szabad formákkal és Taizé-i énekekkel, illetve olvasott zsoltárokkal gazdagították. Igényes megoldás, amely komoly kihívás elé helyezi az énekeskönyv felhasználóit, mivel a sok „nem ének-szerű“ (nem szabályos formájú) dallam helyes alkalmazásához az illető kántornak, tanárnak, egyházi munkatárnak megfelelő háttérismerettel, tapasztalattal kell rendelkeznie. Ezért az énekeskönyv bevezetését bemutatók szervezésével, képzésekkel támogattuk. [14. j]

KÖLCSÖNHATÁSOK A HOLLAND ÉS SVÁJCI ÉNEKSKÖNYVEK KÖZÖTT

Liedboek 1973 — RG 1998 — Liedboek 2013

A teljes bibliai zsoltároskönyvnek egy új holland nyelvű verses fordítását célzó tervről először 1959 telén hallottam a baseli egyetemen. A teológiai hallgatók számára ennek kapcsán a *Schola Cantorum Basiliensis* termeiben lehetőséget ajánlottak egyházzenei gyakorlatokra. A gyakorlat vezetésére a holland származású DR. h.c. INA LOHR docens asszony [15. j] vállalkozott, aki megismertetett a gregorián ének alapfogalmaival, bevezetett az egyházi ének és énekeskönyvek, az egyházzene történetébe, és a kórusvezetés alapvető gyakorlati ismeretébe. Ezzel az alkalommal a már említett sorozattal, *Psalmen, Lobgesänge und geistliche Lieder* [16. j] is megismerkedtünk. Ezzel kapcsolatban mesélt nekünk Ina Lohr a holland zsoltáréneklés több száz éves hagyományáról (Datheen 1566), és felkeltette érdeklődésünket az 1950 óta folyamatban levő

zsoltárfordítás iránt, amelynek egy próbakötete, *Proefbundel : 110 Psalmen/Proeve van een nieuwe berijming* (1958), amely 110 szöveget tartalmazott még dallamok nélkül, már rendelkezésre állt. [17] . Ina Lohr fogékonnyá tett minket az akkor újdonságnak számító nemzetek és határok fölötti együttműködésre liturgikus- és énekeskönyvek kiadásában. *Substanz vor Brillanz* – „Tartalmasság a csillogás előtt” – volt egyik vezérgondolata.

ÉNEKLÉS ÉS ÉNEKÁTÍRÁS: ÖSZTÖNZÉS AZ ÖKUMENIZMUSRA

Amikor a hetvenes évek elején új énekeket kerestem, megismertem az 1973-as *Liedboek voor de Kerken* első énekének német változatát, *God heeft het eerste woord/Gott hat das erste Wort* (RG 260). Jan Wit énekét Markus Jenny adta közre német átdolgozásban [18]. Három évvel később megjelent a *Liedboek voor de Kerken*, amely az új fordításban megjelent zsoltároskönyvön kívül nagy számban tartalmazott kortárs énekeket, közöttük számos bibliai éneket is. Ez a gyümölcsöző újító munka minket, német svájciakat is nyitottá tett. Ekkoriban figyeltünk fel JÜRGEN HENKYS-re, aki szomszédos országok idegennyelvű dalait fordította le, hidat építve különböző egyházi énekkultúrák közt; 1981-ben már megjelent *Steig in das Boot/Neue niederländische Kirchenlieder* [Szállj be a bárkába/Új németalföldi egyházi énekek] című énekeskönyve [19. j]. A német svájci énekeskönyvek ennek közvetítésével négy a Liedboek-ből származó éneket vettek át:

	LvK 1973	Lb 2013	NSK	RG 1998	KG 1998	CG 2005	ö+
<i>Gott hat das erste Wort</i>	1	513	5,17	260	1	391	ö+
<i>Halleluja! Aus Drang und Enge</i> (EG ref.)Ps 149 (ursprüngl.: <i>Halleluja! Mit Freudenschreien</i>)		149	1995,2	101	–	–	–
<i>Das Volk, das noch im Finstern wandelt</i> (neue Melodie: Maria Lohuus 1989/1990)	25	448	1989,1	375	306	537	+
<i>Holz auf Jesu Schulter</i>	184	547	1987,1	451	393	632	ö+

Egy évvel az Evangelisches Gesangbuch (Evangélikus énekeskönyv) alapkiadásának megjelenése (1993) után megjelent a *Preist Gott in allen Alphabeten* [Dicsérjétek Istent minden nyelven, 20. j] című gyűjtemény, amely újonnan készített zsoltárénekeket tartalmazott; ezeket a bajorországi és északnyugat-németországi evangéliumi református közösségek helyi énekeskönyvkiadásaiába szánták. [21] JÜRGEN HENKYS úttörő munkájának köszönhetően, amellyel értékes énekeket tett ismertté és elérhetővé határokon túl, és ezzel példája követésére serkentett, [22] különböző rubrikák alá összesen tíz zsoltárének átírata került az RG-be. [23] Itt is a *Substanz vor Brillanz* mondás érvényesült. EVERT JONKER Jürgen Henkys-t 80. születésnapján úgy méltatta, hogy kiemelte az éneklés és az énekátírás az ökumenizmusra ösztönző hatását. [24]

AZ ÉNEKESKÖNYV HATÁSA A HÁTROKON TÚL IS ÁTÍVEL
A német svájci Református Énekeskönyv «iskolát» teremt

Az, hogy az egyházi énekeskönyvek nemzeti, nyelvi és kulturális határokon túl is kapcsolatban állnak egymással, az egyházi énekeskönyvek történetében már sokszor bebizonyosodott. Ennek legkiemelkedőbb példája a Genfi Zsoltároskönyv, amely olyan, mint egy 16. századi *Gesamtkunstwerk*, *figyelemreméltóan körvonalazott kivitelezésben, a Reformáció egy első osztályú siker- és exportproduktuma*. [25]

Paradox módon a német svájci evangéliumi református egyházai nem tartoznak azokhoz az egyházakhoz, amelyek a teljes énekelt zsoltároskönyvet a református azonosság ismertetőjegyeként ápolják. Hollandiai testvéregházaink, azzal, hogy vették a bátorságot, és a 20. század közepén egy sereg magasan képzett költőt és teológust azzal bíztak meg, hogy az összes 150 zsoltárt a genfi dallamokra alkalmazzák, csodálatot és tiszteletet ébresztett bennünk. Ennél nagyobb volt a meglepetésünk, amikor Pieter Endedijk 2013-ban elküldte az új Liedboek-ot [ejtsd: Lídbúk]. Ugyanis rögtön rácsodálkoztam énekeskönyveink szembetűnő hasonlóságán. Pieter Endedijk elmondta, hogy az 1998-as RG több szempontból is példakép volt Hollandiában: *Az 1995-ben közzétett munkabeszámoló nagyon fontos és hasznos volt a számunkra. Írtam is egy cikket az újságban ezzel a címmel: „Tudunk tanulni valamit a svájciaktól?”* [26]

Alapvetően a következőkről van szó:

- **Általános felépítésében** a Liedboek 2013 kevés eltéréssel a német svájci Református Énekeskönyv (RG 1998) rubrikáit követi :

RG 1998

1. ISTENTISZTELET a Bibliában

Zsoltárok és kantikumok

2. ISTENTISZTELET a gyülekezetben

3. ISTENTISZTELET az év ciklusában ———

4. ISTENTISZTELET a nap ciklusában

5. ISTENTISZTELET az élet ciklusában ———

6. ISTENTISZTELET a világban ———

Liedboek 2013

zsoltárok é kantikumok

bibliai elbeszélőénekek

napszakok

aAz 1. nap (vasárnapi istentisztelet)

évszakok

élet

együttélés

teremtés, igazságosság, béke

- **Ciklus-metafora:** a 2013-as Liedboek nemcsak a rubrikák sorrendjét veszi át, hanem az idő ciklusokban való felfogását, amely a bibliai mag körül növekszik: nap-ciklus – ► év-ciklus – ► élet-ciklus – ► világ-ciklus.
- **Betűtípus:** az RG-t és a Liedboek-ot ugyanazzal a Hollandiából származó betűtípussal nyomtatták (Lexicon der Enschedé Font Foundry: <http://www.teff.nl>)

- **Pluriformitás (a formák sokfélesége):** Sok új énekeskönyvhöz hasonlóan, az új Liedboek is különböző dallamformákkal van megtűzdelve, amelyek szerkezete nem hasonlít a strófás énekéhez (kánon, Leit-/Kehrvers – antifóna, responzum –, szabad forma, zsoltárintonáció, új típusú egyházi ének, (pl. SYTZE DE VRIES-től), és sokféle alternatív módon hangsúlyozott ének (5/4, váltakozó ütemek, etc.) Ez rögtön az első rubrikánál észrevehető, ahol az 1973-as Lieboekből átvett hagyományos formájú zsoltárénekek készletét (az RG-hez hasonlóan) különböző formájú zsoltárokkal egészítették ki, pl. Ps 1, 4, 8, 9, 12, 13, 16, 18, 19, 22, etc.
- **Szöveg-dallam konkordanciák:** német svájci kórustételek átültetése erősíti a közös vonásokat. A következő táblázat közös énekeket mutat be:

	RG	Liedboek 2013
• Bernhard Henking: Chorsatz <i>Al heeft Hij ons verlaten</i> J. W. Schulte Nordholt	(680)	663
• Kurt Marti: <i>Der Himmel, der ist/De hemel van hier</i> (S. de Vries)	768	p. 541
• Niklaus von Flüe: <i>Mein Herr und mein Gott, Mijn Heer en mijn God</i>	650	p. 1406
• Lili Wieruszowski: Chorsätze zu Ps 107/ <i>Gods goedheid</i> (W. Barnard)	67	10
und zu <i>Bij 't steken der bazuinen</i> (J. Wit, zur Melodie von Ps 107)	–	758
• Joh. Zwick: <i>All Morgen .../De trouw en Goedheid van de Heer</i> (Ad den Besten)	557	207
• Huldrych Zwingli, <i>Herr, nun selbst .../Heer, stuur self het schip der kerk</i> (J. Wit)	792	965

A három utóbbi ének már az 1973-as Liedboek-ban is szerepelt (LvK Ps. 107, 375, 306).

Azért soroltam fel őket, mert az eredeti németnyelvű énekkészletből származnak. Ha valaki figyelmesen lapozza a Liedboek-ot, eredetileg német szövegeket is talál benne, például: 145a zsoltár: *Aller Augen warten auf dich Herre* (Heinrich Schütz zsoltárfeldolgozása); 922 számú ének: *In der Welt habt ihr Angst* (Friedemann Gottschick kánonja Jn 16,33 szövegére) [27].

A ZSOLTÁRÉNEKLÉS FELELEVENÍTÉSE NAPJAINKBAN

Három megbeszélésre szánt felvetés

A.

***Világos célkitűzések, helytálló megindoklások, és
gyakorlati gyülekezet-pedagógiai felfogás
képezik az előfeltételét egy új énekeskönyv kidolgozásának,
és az abból következő megújulásnak a zsoltáréneklés területén.***

Itt ismét KÁLVIN JÁNOSRA kell emlékeztetnünk. A *Cikkelyek az egyház és az istentisztelet rendjéhez Genfben* című munkájában 1537-ben, első genfi tartózkodása idején, a reformátor a prédikátorokkal és a városi tanáccsal egyetértésben lefektette az új rendelkezéseket. Ezek első sorban az Úrvacsorára vonatkoztak, majd más nagy súlyú témákat megelőzve, rögtön a második helyen a nyilvános imádságra: *Továbbá rendkívül hasznos dolog az egyház épülésére nézve, néhány zsoltárt mint nyilvános imát énekelni, és úgy fordulni kérésekkel Istenhez, vagy őt énekelve dicsérni.*

A későbbiekben Kálvin visszatér és részletesen kifejti ezt a gondolatot, utalva a korai keresztény illetve ókeresztény zsoltáréneklésre, és a gyülekezet betanítására a következő módszert ajánlja:

Jó eljárás az, ha néhány gyermek, akiknek az ember előtte egy egyszerű lelki éneket kívülről betanított, erős hanggal világosan előénekel. A nép hallgassa figyelmesen, és szívével kövesse az énekelteket, addig, amíg lépésről lépésre mindegyik megszokta, hogy együtt énekeljen a többiekkel. [28]

Ilyen világos célkitűzések, megindoklások és gyakorlati útmutatások jellemzik annak a 25 évig tartó, gyümölcsöző alkotófolyamatnak az elejét, amely elvezetett a genfi zsoltároskönyvhöz.

És ma? A hagyományban bekövetkezett mindenféle törés után, a rohamosan változó élet közepette, milyen eszközökkel és módszerekkel készítjük elő egy új énekeskönyv kiadását és bevezetését a gyakorlatba? Mennyire relevánsak számunkra az úgynevezett szinusz-tanulmányokra alapozó modellek? Annakidején a zürichi kanton evangéliumi-református egyházában ilyen kérdésekről tartottak megbeszélést. [29]

B.

Hirtelen változások és mély bizonytalanság közepette az egyháznak bátorságra van szüksége ahhoz, hogy kiálljon az érték mellett. Szükség van elkötelezett szakemberekre, akik tartalmas, megfelelő, a gyakorlatban jól használható énekeskönyveket szerkesztenek, amelyek jó segédeszközei az egyházzenészeknek, lelkészeknek, kórusoknak, feladataik teljesítésében.

Itt megemlékezem a méltatásra, amelyet HERMANN KURZKE a *Geistliches Wunderhorn* előszavában az akkoriban új svájci német énekeskönyvekről – az *Evangelisches Gesangbuch* (EG/Stammausgabe 1993), a *Reformiertes Gesangbuch* (RG 1998) és a *Katholisches Gesangbuch* (KG 1998) – írt. Ezeket Kurzke az egyházi énekeskönyvek történetében kiemelkedőnek találta, és azt tette hozzá, hogy ha az egyházak önmagukat komolyabban vennék, akkor bizonyára kulturális szempontból a társadalom is komolyabban venné őket. [30] Kurzke bizonyára a dicséretreméltó *siker- és exportroaktumok* közé sorolná ma a svájci *Christkatholisches Gesangbuch*-ot, a holland 2013-as *Liedboek*-ot és a 2013-as *Gotteslob*-ot is.

C.

Minden nemzedéknek feladata, hogy olyan tartalmas énekszövegeket keressen, amelyek a zsoltárok szellemében keletkeztek, egyszerű nyelvezettel; amelyeket jó hallgatni, amelyek elgondolkodtatnak, amelyek dicsőítésre, panaszkodásra, tiltakozásra, vagy hallgatásra készítenek.

A mi nemzedékünk a 20. században megélte, hogy a katasztrófák közepette új zsoltárok születtek, egyrészt az *Évszázad Lírájából* [31], másrészt az új énekeskönyvek összeállítása folyamán. L. WIERUSZOWSKI, W. VISCHER és mások zsoltárparafrázisai, és a németalföldi «Landvolk» zsoltárénekei kapcsán arra gondoltam: ahogyan mi Izraellel együtt a 107. zsoltárt énekeljük, minket magunkat is megvédelmez az Úr a veszélytől, elkísér utunkon és megment. Éppen ezért mertük mint alig felserdült fiatalok az éneket a hirdetett igével összefüggésbe hozni; istentiszteleteken és esti muzsikálásokon a régi és új zenét az aktuális szövegekkel, kérdésekkel,

ellentmondásokkal, tiltakozásokkal és panaszokkal kapcsolatba hozni; gyerekekkel, fiatalokkal és felnőttekkel a közös éneklés örömét újra felfedezni. És mindebben újra és újra az „idősebb testvérré“ hallgatni, Izrael hangjára, az általa megszólaló mély gondolkodású teológus-költőre.

Előadásomat ELAZAR BENYOËZ, *Scheinhellig. Variationen über ein verlorenes Thema* című versének egy részletével zárom: *«A zsoltárok a mélyben levő zsidóság, amely feltekint a hegyekre. [...] Dávid Istennel a világban élt, egy a világban és Isten előtt élő ember minden gyengeségével, ismerte a bűnt, és megvallotta, ez közelivé és bizalmassá tette őt, mert megtalálta hozzá a nyelvet. Hozzá?A mélyben levő zsidó abban az érzésben élt, hogy a zsoltárok a nyelv által minden és mindenki számára a hatásos, a gyógyító nyelvet biztosítják. Az ember nem kell megértse a zsoltárokat, hogy rájöjjön az ízükre. Az ízük a tapasztalás: ízleljétek és lássátok. Zsoltár minden, ami a szívben ég és a nyelven elolvad. [...] Dávid él! Nem a királyi múlt, nem a messianisztikus jövő – hanem a zsoltárok miatt, amelyek nélkül az ember nem tudná, hogyan haladjon át az életen. [...] Mert a zsoltárok mindig hatnak, mert puszta létükkel ezt mondják az embernek, Az Úr a te pásztorod, ne csüggedj» [30]*

Psalm 107

Verwurzelt in den biblischen Psalmen, beheimatet im Hugenotten-Psalter, als Flüchtling mit dessen Geschichte schicksalsmäßig verbunden: Lili Wieruszowski (1899–1971), Kirchenmusikerin, Organistin, Musikpädagogin, Komponistin, Bearbeiterin von Genfer Psalmen.

Als Christin mit jüdischen Wurzeln reist sie 1933 auf der Flucht vor den Nationalsozialisten aus Berlin in die Schweiz, in einer Zeit, da jüdische Asylanten hier nicht willkommen sind. Die lange Wartezeit auf ihre Aufenthalts- und Arbeitsbewilligung nutzt sie mit Erforschung des Genfer Psalters, Komponieren und Orgelspiel. Im Vorfeld des ersten, allen Evangelisch-reformierten Kirchen der deutschsprachigen Schweiz gemeinsamen Gesangbuches (RKG 1952) setzt sie sich mit Wilhelm Vischer, Ina Lohr und Trudi Sutter für die Neufassung ausgewählter Genfer Psalmen ein. Ihre Orgelwerke, Sing- und Spielsätze und die Aufsatzreihe zum Genfer Psalter sind nach wie vor höchst beachtenswert: Der reformierte Psalter (1940), hg. und mit Fußnoten angereichert durch Peter E. Bernoulli, Zürich o.J., 28 Seiten. [31 j.]

Liedreproduktion aus: RG, Reformiertes Gesangbuch, Gesangbuch der Evangelisch-reformierten Kirchen der deutschsprachigen Schweiz, Basel/Zürich (1998)³2006.

67
Ps 107

1. Dan - ket dem Herrn und eh - ret,
2. Die schmach - tend ir - re - lie - fen,
3. Die da ge - fan - gen sa - ßen
rühmt sei - ne Freund - lich - keit;
trost - los im frem - den Land,
in Ker - ker und in Zwang,
denn sei - ne Gü - te wäh - ret
und die zum Her - ren rie - fen,
weil sie des Herrn ver - ga - ßen,
jetzt und in E - wig - keit.
der ih - nen We - ge fand,
die nach ihm schrie - en bang,
Sin - ge, du Volk des Herrn,
die er zur fes - ten Stadt,
und er sie mäch - tig riss
das er aus Not er - lös - te.
zur Hei - mat woll - te wei - sen,
aus E - lend und aus Ei - sen,
Im Leid blieb er nicht fern.
die er er - lö - set hat:
aus al - ler Fins - ter - nis:
Er kam, dass er dich trös - te.
sol - len den Her - ren prei - sen.
sol - len den Her - ren prei - sen.

4. Denen in Wind und Wellen / wollt aller Mut entfliehn, / ihr Schifflein gar zerschellen, / und die zum Herren schrien, / und er gebot der Flut, / gab ihnen heimzureisen / in seiner treuen Hut: / sollen den Herren preisen.

5. Denen die dürre Erde / nicht Wein mehr gab noch Korn, / und denen viel Beschwerde / ward durch der Feinde Zorn, / die treulich den gesucht, / der trösten kann und speisen, / und fanden Fried und Frucht: / sollen den Herren preisen.

6. Die Frommen werden schauen / des Höchsten Gnadenzeit; / Zerstörtes will er bauen / und enden allen Streit. / Singe, du Volk des Herrn, / das er aus Not erlöste. / Im Leid blieb er nicht fern; / er kam, dass er dich tröste.

T: nach Psalm 107 Lili Wieruszowski 1942/1946 (Str. 1 nach Matthias Jorissen (1793) 1798) M: Loys Bourgeois, Lyon 1547 / Genf 1551, Psalm 107